

SYNDROM EGOCENTRYZMU PROFILEM UJAWNIAJĄCYM SIĘ U UCZNIÓW ZE ZRÓŻNICOWANYMI UZDOLNIENIAMI EDUKACYJNYMI

SELF-CENTEREDNESS SYNDROME AS PROFILE EXISTING AMONG STUDENTS WITH DIFFERENT EDUCATIONAL ABILITIES

Janusz Zieliński

Pedagogics Department
Physical Education Faculty
University of Rzeszów
Towarnickiego Street 3
35-010 Rzeszów, Poland
e-mail: jzielinski@ur.edu.pl

Abstract: The situation in which student can regulate the self-image may include a tendency to hyperactivity learning. This peculiar „educational hypertrophy” could then stimulate the man to keep up or shaping syndrome of self-centeredness.

Therefore, the aim of this study was an attempt to capture the correlation of the severity of self-centeredness among adolescents, taking into account their level of cognitive abilities (youth above-average and optimal cognitive abilities).

The research group was formed with 120 eighteen-year students from selected sub-Carpathian schools. Respondents with extraordinary educational abilities (60 people) were assigned to group headline on the basis of their success in the National and the International Olympics of Subject, which took place in the years 2011 - 2013, the amount of time that they spend on education and habitual leisure activities.

Keywords: self-centeredness, capable student, education, social functioning, disorder.

Wprowadzenie

Za pomocą interakcji fizycznych i społecznych dziecko permanentnie rozwija się, a utworzony u niego z tych kontaktów magazyn informacji kształtuje wiedzę o otaczającym świecie. Wiedza ta, w trakcie rozwoju osobniczego, wzbogaca się pod względem ilościowym i jakościowym, rozszerzając się oraz nabierając nowych form. Ta, rozwojowo modernizowana wiedza, przekształca się z egocentryczno-nieuporządkowanej w altruistyczno-uporządkowaną. Wyjaśnienie tego procesu można dokonać na podstawie rozwoju procesów poznawczych i kształtowania własnego „ja”. Niedojrzała w pierwszych miesiącach życia percepcja własnego ciała oraz nieukształtowana psychika nie pozwala ujawnić u dziecka odrębności. Występuje wówczas „prymitywna percepcja” własnej osoby, w której strona fizyczna

i psychiczna jest identyfikowana z obiektami zewnętrznymi. Umiejętność odbierania przez dziecko subiektywnych bodźców organicznych różnicuje go pod względem fizyczności. Odrębności ta zaczyna się ujawniać około dwunastego miesiąca życia, a proces towarzyszący jej można nazwać „narodzinami samowiedzy” [7]. Na tym etapie rozwoju osobniczego człowiek potrafi w obszarze samowiedzy identyfikować jedynie swoją fizyczność, która w wyniku progresywnego wychowania wzbogaca się o stany wewnętrzne i nabiera bardziej psychologicznego, społecznego charakteru. Samoświadomość dziecka o swojej podmiotowości, a w tym decyzyjności podczas dokonywania zmian wywołanych przez otoczenie, pozwala dziecku zrozumieć własne życzenia i wolę, co stanowi odkrycie własnej odrębności psychicznej w wieku trzech lat. W tym czasie wraz z wykorzystywaniem w komunikacji

interpersonalnej zaimka „ja” i jawnym artykułowaniem chęci oraz niechęci, rozwija się negatywizm [7].

Istotne w procesie wychowania staje się poznawanie przez jednostkę zróżnicowania „ja” i „nie-ja”. Ta swoista dwubiegunowość struktury jest procesem długotrwałym. Opierając się na teorii decentracji interpersonalnej, można wskazać na trudności, jakie ma dziecko w dostrzeganiu odmienności własnych i cudzych doznań czy własnego oraz cudzego punktu widzenia. To właśnie w tym momencie rozwojowym, w wieku przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym ujawnia się egocentryzm, który utrudnia rozumienie ludzi oraz upośledza wiedzę o sobie samym. Wśród tych zmian pojawiają się modyfikacje dotyczące składników samowiedzy, jej struktury, źródeł oraz funkcji, jakie pełni [7].

Zaburzona percepcja obrazu własnej osoby i świata zewnętrznego, wywołana nieprawidłowym procesem kształtowania osobowości, jest przyczyną utrzymywania się u człowieka postawy egocentrycznej. Ten brak umiejętności rozróżniania pomiędzy „ja” i „nie-ja” sprzyja przypisywaniu otoczeniu przez osobę własnych stanów i pragnień. Prawdopodobnie nieprawidłowy mechanizm przetwarzania zdobywanych przez jednostkę doświadczeń, a może rodzaj samego doświadczenia predysponuje do opóźnienia dojrzewania osobowości człowieka w sferze samooceny. Wydaje się, że aby ten niekorzystny stan mógł się długo utrzymywać u osoby powinien mieć stały związek z daną sytuacją, która na niego może wpływać i być zgodna z oczekiwaniami oraz przez podmiot kontrolowana [2].

Zastanawiające jest to czy do sytuacji, która może regulować obraz własnej osoby można zaliczyć tendencję do nadczynności uczenia się? Ta swoista „hipertrofia edukacyjna” mogłaby wówczas stymulować człowieka do utrzymywania się u niego lub kształtowania syndromu egocentryzmu. Próbuąc odpowiedzieć na powyższe pytanie można sugerować, że u ucznia z ponadprzeciętnymi zdolnościami poznawczymi może się ujawniać postawa egocentryczna. Okazuje się, że uczeń, u którego ujawnia się skłonność do egocentryzmu bezkrytycznie podejmuje trudne do realizacji wyzwania. Ta zdecydowana postawa nie zawsze wywołuje negatywne skutki. Stopień trudności danego zadania koreluje z poziomem motywacji osoby do jego rozwiązywania, a to w rezultacie wskazuje na progresję możliwość ucznia w procesie twórczym. Jeśli, zaś zadanie, które podejmuje jednostka zdecydowanie przekracza przecenione jej możliwości ujawniają się

negatywne dla niej konsekwencje. Brak możliwości wykonania zbyt trudnego zadania, skutkuje dyskomfortem wewnętrznym, co w rezultacie może uruchamiać u człowieka mechanizmy obronne, które mogą obciążać przyczyną tej porażki innych ludzi lub okoliczności, które zaistniały. Poprzez nieodpowiedzialne podejmowanie wyzwań przez otoczenie, może utracić prestiż grupowy, a to nie gwarantuje jego dobre samopoczucie i nienaruszony, bez „skazy” obraz własnej osoby. Taka postawa sprzyja wikłaniu się człowieka w różnorodne konflikty społeczne, które są wyrazem bezsilności ucznia w radzeniu sobie, wcześniej lub później, z porażką społeczną [2]. Dlatego też istotnym w niniejszej eksploracji wydawała się próba uchwycenie korelacji pomiędzy syndromem egocentryzmu a zróżnicowaniem uzdolnień poznawczych u uczniów.

Cel badań

Celem niniejszych badań była próba uchwycenia korelacji nasilenia egocentryzmu u młodzieży szkolnej z uwzględnieniem ich poziomu uzdolnień poznawczych (młodzież o ponadprzeciętnych i optymalnych uzdolnieniach poznawczych). Ze względu na wpływ opisywanej powyżej postawy egocentrycznej na funkcjonowanie społeczne ucznia zasadne stało się wyjaśnienie stopnia ujawniania się tej postawy u osób ze zróżnicowanym poziomem uzdolnień poznawczych. Zastanawiające jest to: na ile syndrom egocentryzmu różnicuje niniejsze grupy badawcze?, czy występują określone podobieństwa w wybranych profilach badanego procesu u respondentów? oraz na ile badana postawa u młodzieży wpływa na proces edukacyjno-społeczny. Aby dokładnie rozwiązać niniejszy problem badawczy poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy syndrom egocentryzmu ujawnia się u uczniów z ponadprzeciętnymi uzdolnieniami poznawczymi?
2. Czy ujawnia się zróżnicowanie profilu kierowniczo-autokratycznego u uczniów w kontekście ich poziom uzdolnień poznawczych?
3. Czy ujawnia się zróżnicowanie profilu współzawodniczo-narcystycznego u uczniów w kontekście ich poziom uzdolnień poznawczych?
4. Czy ujawnia się zróżnicowanie profilu samoakceptacji-samozadowolenia u uczniów w kontekście ich poziom uzdolnień poznawczych?
5. Czy ujawnia się zróżnicowanie profilu oceny własnych możliwości u uczniów w kontekście ich poziom uzdolnień poznawczych?

Material i metoda

Grupa badawcza została utworzona ze 120 osiemnastoletnich uczniów z wybranych podkarpackich szkół. Respondenci o ponadprzeciętnych uzdolnieniach edukacyjnych (60 osób) zostali zakwalifikowani do grupy zasadniczej na podstawie ich sukcesów na Krajowych i Międzynarodowych Olimpiadach Przedmiotowych, które odbyły się w latach 2011–2013, ilości czasu, jaki oni poświęcają na naukę oraz nawykowych form spędzania czasu wolnego. Chcąc dokładniej zweryfikować problem badawczy i aby uniknąć zarzutu dotyczącego interpretowania wyników badań grup o skrajnych potencjalach poznawczych za grupę porównawczą posłużyli uczniowie (60 osób) o optymalnych uzdolnieniach edukacyjnych, którzy nie startowali w konkursach przedmiotowych lub nie zakwalifikowali się do poszczególnych ich etapów.

Do uzyskania odpowiedzi na postawione pytania badawcze konieczne stało się wykorzystanie Skali Ustosunkowań Interpretacyjnych¹, dzięki której możliwe było zdiagnozowanie stylu społecznego funkcjonowania i zróżnicowania zaburzeń osobowości.

W celu wyjaśnienia rozmiaru ujawniania się syndromu egocentryzmu wśród badanej młodzieży uzdolnionej edukacyjnie przeanalizowano, zgodnie z zaproponowaną przez autora [4] procedurą interpretacyjną, cztery profile skali ustosunkowań interpersonalnych. Konfiguracja profili: kierowniczo-autokratycznego, agresywno-sadystycznego, współzawodniczo-narcystycznego oraz własnych możliwości pozwoliła na ujawnienie poziomu nasilenia syndromu egocentrycznego u badanych osób.

Aby ocenić u młodzieży zróżnicowanie zdolności przywódczych i umiejętności samodzielnego podejmowania trafnych decyzji poddano analizie pierwszy profil skali SUI (kierowniczo-autokratycznego). Weryfikacja uzyskanych danych pozwoliła na określenie rozmiaru występowania umiejętności współdziałania i współpracowania

¹ Narzędzie badawcze autorstwa J.M. Stanika (1994) składa się z 70 pytań zamkniętych, a uzyskane odpowiedzi pozwalają na utworzenie 12 skali kształtujących określony profil jednostki w kategoriach: kierowniczo-autorytatywnych, podtrzymująco-przesadnie opiekuńczych, współpracująco-przyjacielskich, uległo-zależnych, wycofująco-masochistycznych, buntowniczo-podejrzliwych, agresywno-sadystycznych, współzawodnicząco-narcystycznych, samoakceptacji, kłamstwa, zaradności i bezaradności.

wśród osób ponadprzeciętnie i optymalnie uzdolnionych edukacyjnie.

Dzięki analizie profilu ósmego SUI możliwa była eksploracja osób badanych w ich sferze oceny własnej osoby, stopnia realności postrzegania świata zewnętrznego oraz poprawności interpretacji własnych sądów czy opinii. Nadmierna gloryfikacja własnych sukcesów z równoczesnym umniejszaniem wartości zaistniałych porażek stanowi charakterystykę profilu współzawodniczo-narcystycznego.

Umiejętna konfiguracja pytań w skali ustosunkowań interpersonalnych pozwala na analizę poziomu samoakceptacji respondentów (profil 9). Okazuje się, że ten omawiany profil może mieć znaczący wpływ na funkcjonowanie edukacyjne i pozaedukacyjne badanych uczniów, a to bez wątplenia przekłada się na stopień oceniania przez młodzież własnych możliwości (profil 12).

Dane demograficzne badanej młodzieży i ich stylu życia zostały ujawnione dzięki zastosowaniu sondażu diagnostycznego. Autorski kwestionariusz ankiety zawiera 25 pytań zamkniętych, co umożliwiło sformułować ostateczne wnioski.

Dyskusja

W publikacjach anglojęzycznych można doszukać się informacji o badaniach przeprowadzonych przez J. McDavida i H. Hariri [1], w których określa pozycje socjometryczne osób charakteryzujących się postawą egocentryczną. Okazuje się, że osoby te często są nieakceptowane społecznie, często postrzegane jako zarozumiałe.

Trudno jest się doszukać w polskiej literaturze przedmiotu badań dotyczących niniejszego problemu badawczego. Badacz tego procesu A. Elias [8] stwierdził, że osoby z zawyżoną oceną własnej osoby na ogół ujawniają małą odporność w sytuacjach zagrożenia.

Zbliżone wyniki zaprezentowała A. Barcikowska [8], która przedstawiła wnioski z badań dotyczących odporności studentów szkół teatralnych na niepowodzenia. Stwierdza ona, że egocentrycy najczęściej przerywają podjęte zadania, które pozornie przekraczają ich możliwości lub ich realizacja wymusza dłuższy czas pracy.

Wyniki badań

Okazuje się, że występuje korelacja pomiędzy odmiennością uzdolnień poznawczych wybranych grup młodzieżowych a ujawnianiem się u nich skłonności do syndromu egocentryzmu. Dzięki porównaniu profili dwóch grup badawczych:

uczniów o ponadprzeciętnych uzdolnieniach poznawczych (PUP) i z optymalnymi uzdolnieniami (OUP) możliwe było rzetelne wyjaśnienie powyższego problemu. Do weryfikacji hipotez badawczych, posłużono się testem SUI, autorstwa J. M. Stanika [4], co ostatecznie umożliwiło ocenić różnicowanie występującego u tych dwóch grup badawczych syndromu egocentryzmu.

Zestawienie średnich w poszczególnych skalach (tabela 1) wskazuje na znaczące rozbieżności wypowiedzi respondentów z ponadprzeciętnym potencjałem poznawczym (PUP) i z przeciętnym potencjałem poznawczym (OUP), co można zwerifikować za pomocą poziomu istotności.

Tabela 1. Zestawienie średnich w poszczególnych skalach w grupach osób z ponadprzeciętnymi uzdolnieniami poznawczymi (PUP) i z optymalnymi uzdolnieniami poznawczymi (OUP).

Grupa	Skala (zestawienie średnich)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
PUP	6,3	4,9	4,5	9,6	2,0	4,5	6,4	8,3	6,9	3,5	8,3	1,8
OUP	5,3	6,5	6,8	8,3	3,2	1,2	2,1	4,2	4,2	3,0	6,8	1,8
p	0,005											

Autor skali SUI J.M. Stanik [4] zasugerował przeliczenie odchylenia standardowego dla poszczególnych skal, a ujawnienie różnicowania pomiędzy badanymi grupami było możliwe dzięki ośmiostopniowej skali przeliczeniowej dla każdego rozkładu SUI. Ten sam autor przyjął, że odległość między jednym a drugim oktyłem obejmuje 12,5% populacji i każdemu oktylowi została przyporządkowana ocena słowna.

Wykorzystanie miary tendencji centralnej² umożliwiło utworzenie profili dla respondentów, a tabela przeliczeniowa³ posłużyła do określenia stopnia różnicowania wartości z uwzględnieniem podziału na grupy zasadniczą i porównawczą.

²Obliczenie median dla poszczególnych skal pozwoliło na utworzenie graficznego odzwierciedlenia wyników badań. Aby rzetelnie przeanalizować powstałe profile i porównać istotność ich podobieństw oraz ustalić wartości wskaźników podobieństw „rps” dla poszczególnych grup badawczych, zastosowano test Du Masa (Brzeziński 1999), co pozwoliło na ustalenie pomiędzy grupami badawczymi podobieństw na poziomie: bardzo wysokim, wysokim, umiarkowanym oraz niskim [9].

³Tabela przeliczeniowa – autor skali (J.M. Stanik 1994) obliczając rozsiew wyników za pomocą oktyli (1/2 kwartyła) uzyskał ośmiostopniową skalę przeliczeniową dla każdego rozkładu w SUI i przyjął, że odległość między oktyłami obejmuje 12,5% populacji. Każdemu oktylowi przypisał ocenę słowną: 1 i 2 oktyl – skrajnie niski, 3 oktyl – niski, 4 oktyl – poniżej średniej, 5 oktyl – średni, 6 oktyl – powyżej średniej, 7 oktyl – wysoki, 8 oktyl – skrajnie wysoki. Przeprowadzając badanie w dwóch grupach 100-osobowych, zróżnicowanych pod względem płci, badacz uzyskał materiał, który pozwolił mu na utworzenie dla każdego oktyla przedziałów liczbowych dla wyników surowych w poszczególnych skalach SUI [9].

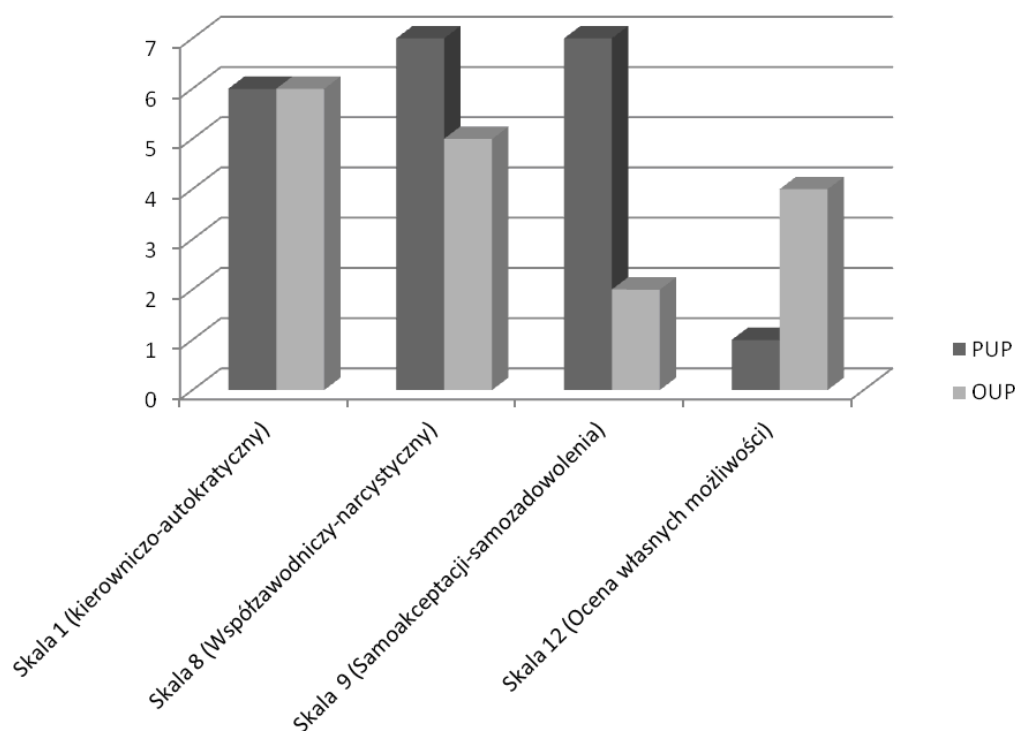
Ujęcie graficzne uzyskanych wyników badań (rys. 1) ujawniło znaczne różnicowanie profili SUI w skalach 1, 8, 9 i 12 (przypisanych do syndromu egocentryzmu) dla grupy zasadniczej i porównawczej.

Podwyższony, skrajnie optymalny styl kierowniczo-autokratyczny [3, 4, 5] (skala 1) charakteryzuje osoby badane. Uwzględniając analizę pozostałych skal można wnioskować, iż respondentów z optymalnym i z podwyższonym poziomem edukacyjnym cechuje nieracjonalna autorefleksja o postawie eksperckiej w różnorodnych sytuacjach ekspozycji społecznej. Dopelnieniem tej samooceny mogą być skłonności przywódcze. Zdystansowani w kontaktach interpersonalnych, chętnie poruszający się w środowiskach już znanych i nie tolerujący nieprzewidywalnych zjawisk, obawiają się krytyki własnych działań. Podwyższony, choć prawidłowy ten styl funkcjonowania społecznego zarówno wśród uczniów z grupy o ponadprzeciętnych i optymalnych uzdolnieniach poznawczych rekomenduje ich do miana osób ostrożnie nawiązujących nowe znajomości oraz obawiających się utraty wcześniej wypracowanego prestiżu społecznego.

Uzyskanie poziomu siódmego oktyla podczas opisywania stylu współzawodniczo-narcystycznego (skala 8) pozwala na stwierdzenie, iż grupa ponadprzeciętnie utalentowanych uczniów w odróżnieniu do osób z optymalnymi uzdolnieniami poznawczymi (piąty oktyl) to osoby ze skłonnościami do zachowań wyniosłych i charakteryzujących się przesadną niezależnością.

Tabela 2. Wyniki przeliczone w poszczególnych skalach w grupach osób z ponadprzeciętnymi uzdolnieniami poznawczymi (PUP) i z optymalnymi uzdolnieniami poznawczymi (OUP).

Grupa	Skala (wyniki przeliczone)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
PUP	6	2	1	7	1	6	8	7	7	6	7	1
OUP	6	4	2	5	4	1	2	5	2	4	4	4

Rys. 1. Profile SUI dla osób z ponadprzeciętnymi uzdolnieniami poznawczymi (PUP) i z optymalnymi uzdolnieniami poznawczymi (OUP) w skalach 1, 8, 9 i 12.

Prawdopodobnie ta postawa zdolnych respondentów jest wzmacniana ich podwyższoną samooceną oraz pasywnością społeczną (skala 9 – samoakceptacji i samozadowolenia), co potwierdza pułap wykresu słupkowego tej skali (7 oktyl). Zaskakujący niski poziom (drugi oktyl) został osiągnięty przez uczniów z przeciętnymi uzdolnieniami.

Wyniki w skali 12 wskazują na niezinternalizowane aspiracje życiowe oraz małą wiarę we własne siły osób o ponadprzeciętnych uzdolnieniach edukacyjnych (1 oktyl).

Podsumowanie

Na podstawie analizy uzyskanych wyników badań można stwierdzić, iż występuje zróżnicowanie

ujawniania się syndromu egocentryzmu wśród respondentów w zależności od ich sukcesów edukacyjnych oraz postawy ich wobec kształcenia. Zastosowany test Du Masa zweryfikował sformułowane wnioski potwierdzając odmiennością utworzonych profili grup badawczych ($rps = 0,0$).

1. Poszukiwania odpowiedzi na postawione pytanie dotyczące poziomu nasilenia postawy egocentrycznej wśród uczniów wymusiły proceduralną analizę skal 1 i 8. Okazało się, że konfiguracja wysokich wartości w tych skalach wraz z niskimi wynikami w skalach 9 i 12 jest charakterystyczna dla osób o skłonnościach do postawy wyniosłej, często oceniającej określone zjawiska w kategoriach użyteczności i poprawności merytorycznej. Forsującej swoje pomysły rozwiązań zaistniałych problemów jako jedyne do przyjęcia i słuszne w

sytuacji ekspozycji społecznej. Ta makiawelistyczna odmiana syndromu egocentryzmu pretenduje uczniów o ponadprzeciętnych uzdolnieniach poznawczych do miana osób upartych, rzadko poddających się sugestiom innych ludzi, oceniających siebie jako ekspertów „zadań specjalnych”. U tej grupy respondentów potrzeba bycia zauważanym przez opinię publiczną jako jednostkę sprawną społecznie wywołuje ograniczenie kontaktów do znajomości już sprawdzonych i dla nich bezpiecznych, które nie zniekształcają wypracowany wizerunek (skala 1). Częsty bezkrytycyzm własnych decyzji, zachowań czy postaw znieczuliła osoby z nasileniem syndromu egocentrycznego (grupa zasadnicza) na wrażliwość i opinie ludzi z najbliższego otoczenia (skala 9).

2. Zestawiając wyniki skali SUI dwóch grup badawczych odpowiadającej syndromowi egocentryzmu (powyższa analiza) z profilem kierowniczo-autokratycznym (skala 1) pozwala na stwierdzenie, iż uczniowie o ponadprzeciętnych uzdolnieniach poznawczych częściej niż uczniowie optymalnie zdolni wszelkie działania grupowe będą opierali na współzawodnictwie. Współpraca i współdziałania badanych uzdolnionych poznawczo, bardziej niż w grupie optymalnie zdolnych, budować się może na zleceniu zadań innym i dokładnym ich ocenianiu, rozliczaniu. Postawa „wszechwiedzącego” prawdopodobnie będzie utrudniała kontakty interpersonalne tej grupie osób badanych. Skrajnie optymalny – 6 oktyl – profil kierowniczo-autokratyczny osób z optymalnymi uzdolnieniami w konfiguracji innych profili, mimo podobieństwa do osób ponadprzeciętnie uzdolnionych pozwala ocenić ten styl funkcjonowania społecznego w kategoriach normy. Przedstawiciele grupy porównawczej charakteryzują się znormalizowanym poczuciem kompetencji, nastawieni na racjonalną współpracę i zrównoważone współdziałanie, prawdopodobnie rzadziej niż respondenci z grupy zasadniczej będą wnikali się w konflikty społeczne. Odpowiedź na wcześniej postawione pytanie badawcze uzasadnia podobieństwa tego profilu ze względu na poziom uzdolnień poznawczych, lecz konfiguracja z pozostałymi analizowanymi profilami ujawnia odmienne zachowania respondentów, co pretenduje grupy badawcze do miana zróżnicowanych.

3. W odróżnieniu do grupy porównawczej (5 oktyl), uczniowie o ponadprzeciętnych uzdolnieniach poznawczych charakteryzują się podwyższonym (7 oktyl) profilem współzawodniczo-narcystycznym (8 profil). Wrażliwi na opinię publiczną, starają się unikać sytuacji, które mogłyby zdetronizować wyidealizowaną pozycję społeczną uzdolnionych respondentów. W przypadku zaistnienia trudności

w sytuacji ekspozycji społecznej często zaistniałe niepowodzenia starają się usprawiedliwiać czynnikami niezależnymi od siebie. Lęk przed możliwością nie osiągnięcia wyidealizowanego celu życiowego może ujawniać u osób z grupy zasadniczej skłonności do selektywnego, tylko stawiającego w akceptowalnym świetle, obrazu otaczającej rzeczywistości. Pomijanie realnego oglądu określonych sytuacji i dopuszczanie jedynie sygnałów subiektywnie uznawalnych doprowadzić może osoby uzdolnione do charakterystycznego funkcjonowania pod „kloszem”. Postrzeganie rzeczywistości, innych ludzi jest dwubiegowe: można być albo wszechmocnym (idealizacja) albo zupełnie bezwartościowym (dewaluacja). Często wykorzystywana w kontaktach interpersonalnych indywidualność negatywna pozwala na utrzymywanie na podwyższonym poziomie poczucie własnej wyższości. Taki typ osobowości, odzwierciedlony w grupie zasadniczej, może być kształtowany dzięki budowaniu w świadomości dziecka perfekcjonizmu, który oznacza brak środowiskowej zgody na jakiegokolwiek niedociągnięcia z jego strony.

4. Analiza uzyskanych profili uczniów z ponadprzeciętnymi i optymalnymi uzdolnieniami edukacyjnymi w skali 9 pozwoliła na wysunięcie określonych spostrzeżeń. Okazuje się, że osoby z grupy zasadniczej charakteryzują się wyjątkowym zadowoleniem z siebie i samoakceptacją (7 oktyl). Jednocześnie zaskakujące jest to, że osoby osiągające w niniejszym badaniu tak wysoki pułap można opisywać jako „ludzi o podwyższonych zaburzeniach psychicznych, osiągają go nieraz psychopaci, a także psychotycy” [8]. Bazując na przedstawionej powyżej psychologicznej interpretacji można stwierdzić, iż respondenci o ponadprzeciętnych uzdolnieniach poznawczych, w niektórych sytuacjach ekspozycji społecznej, mogą ujawniać się u nich zachowania antagonistyczno-destrukcyjnych. W przypadku uczniów o przeciętnych uzdolnieniach edukacyjnych krzywa ujęcia graficznego SUI kreśli się na poziomie 2 oktyla, co stanowi optymalną prawidłowość w funkcjonowaniu społecznym tych osób. Takie ujęcie graficzne może być gwarantem stabilności posługiwania się przez respondentów z grupy porównawczej znormalizowanych zachowań interakcyjnych, co w przypadku pojawienia się skrajnie niskiego wyniku (bliskiemu zeru) można te osoby zdiagnozować jako zaburzone emocjonalnie (tzw. techniką Q-sort [8]).

5. Często niekorzystna dla osób z sukcesami edukacyjnymi powyższa interpretacja utworzonych profili może być wypadkową obniżonego u nich

poczucia wartości i niepewnością swojej pozycji społecznej (2 oktyl). W badaniu syndromu egocentryzmu znacznie lepiej od osób z grupy porównawczej wypadli uczniowie z optymalnym

poziomem uzdolnień (4 oktyl), a to może stać się gwarantem u tych respondentów prawidłowej internalizacji norm społecznych.

Bibliografia

1. McDavid, J., Harari, H., *Social Psychology*, Englewood Cliffs, New York 1968.
2. Reykowski, J., Osobowość jako centralny system regulacji i integracji czynności, w: *Psychologia* (red.) T. Tomaszewski, PWN, Warszawa 1995.
3. Stanik, J.M., *Asocjalność nieletnich przestępców jako przedmiot psychologicznej diagnozy klinicznej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1980.
4. Stanik, J.M., *Możliwości diagnozy różnicowej stanów reaktywnych za pomocą testu SUI*, *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 6, suplement, 1997, s. 41-54.
5. Stanik, J.M., *Skala Ustosunkowań Interpersonalnych (SUI)*, UŚ, Katowice 1994.
6. Szewczuk, W., *Psychologia*, WSiP, Warszawa 1990.
7. Włodarski, Z., Matczak, A., *Wprowadzenie do psychologii*, WSiP, Warszawa 1996.
8. Tomaszewski, T., *Psychologia*, PWN, Warszawa 1995.
9. Zieliński, J., *Skłonności do hipertrofii edukacyjnej przyczyną trudności w funkcjonowaniu społecznym współczesnej młodzieży*, *General and Professional Education*, 2, 2016, s. 65-70.